



מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 145

מסכת בבא מציעא ק"א-ק"ז

בס"ד, י"ט אדר תשס"ב

השבוע בגליון

- ויכוח בין השוכר למשכיר על הקמת מעקה
- השוכר דירה מנכרי חייב להתקין מעקה?
- אדם שאין באפשרותו לרכוש מזוזות ■ מדוע לא נבראו כנפיים לאדם? ■ לחש למציאת חן בעיני אויב
- העתקת מזוזה מדירה לדירה ■ מינוס בבנק - מותר או אסור? ■ לחש להוצאת עין הרע! ■ כיצד להוציא דבר מאכל שנתקע בגרונו של אדם
- תשלום דמי המזוזות על ידי הדייר החדש ■ נטילת משכנתא לצורך רכישת דירה ■ השבעת המלאכים שישמרו על קולו הערב של החזן
- המהר"ל מפראג על שכר פסיעות - "כל פסיעה חשובה כי ה' מונה הפסיעות" ■ הגייה שגויה של שם מלאך עלולה להזיק

דבר העורך

יהודים של פעם

בעקבות הסיפור שהתפרסם בטור זה לפני שבועיים על הרבנית מנדבורנה ע"ה, נשלחו אלינו שני מעשים נפלאים, על ידי קוראי הגליון, ולפניהם מעשה אחד. את המעשה השני נשתדל בע"ה להגיש בקרוב.

"התרגשות מאד לקרוא על מסירותה הנפלאה לתורה של הרבנית מנדבורנה ע"ה", כותב לנו ר' חיים ו. מצפת, "ובעקבות כך התעוררתי לשלוח לכם מעשה נפלא, על בני זוג תמימים באמונתם ופשוטים באורחם אשר כל חייהם התנהלו באופן מופלא שניתן להפיק ממנו לקח רב ומוסר השכל".

לא ניתן להתעלם מן הקסם המיוחד שקורן משכונותיה הוותיקות של ירושלים. שנים על גבי שנים לא השתנה בהן מאומה. על אותו חוט תיל, שלפני שבעים או שמונים שנה נמתח מחלון בית אחד למשנהו, נתלים כבסי המשפחה לדורותיהם. הזמן כאילו קופא, עומד על מקומו ומשתמר לו בסם המדיף נוחות רוחי הוד קדומים ששיני השעון אינם יכולים לו. זהו אחד המקומות היחידים שבו יכול ישיש לטייל עם נכדיו, להצביע בידי רועדת על מרפסת מטה ליפול הנתמכת בידי קורות פלדה מסולסלות ולומר בהתרגשות: "שם היה גר האלטער זיידא שלי".

באחת הדירות של שכונת בתי נייטין, השתכנה משפחת בטלמן. אם המשפחה, הגב' נחמה בטלמן ע"ה, בת למשפחה המבורגרת שהחזיקו בבנק הראשון בירושלים, הביתה עמה סכום יפה כנדוניה ולאחר נישואיהם פתחו בני הזוג חנות מכולת למחייתם.

ההצלחה האירה להם פנים, כך נדמה היה בכל אופן. בכל עת היתה החנות מלאה מפה לפה ומדי שבוע היה ר' דוד בטלמן ז"ל מגייס סבלים ערביים שישאו לחנותו שקים ומצרכי מזון נוספים כדי למלא את החסר.

חלפו עברו חודשים מספר, ועשרות חוברות שנערכו על הדלפק העידו על מצוקתם של בעלי חנות המכולת. אכן, הכל קנו, אך לאיש לא היה מהיכן לשלם. רשימות צפופות, מסודרות למופת, מילאו את המחברות המשך בעמוד הבא

דף קא/ב ושוכר חייב לעשות לו סולם, לעשות לו מעקה
מדוע שוכר דירה חייב להתקין בה מעקה?

בסוגייתנו מבואר, ש"שוכר חייב... לעשות לו מעקה". הראשונים (הגהות מימוני הל' רוצח ושמירת הנפש פי"א הל' א') מבארים, שמן התורה אין מוטלת מצוות בניית מעקה על שוכר בית, כי אם על המשכיר, **בעל הנכס**. אלא שחז"ל תקנו מצוות מעקה לשוכר שמא המשכיר לא יבצע את המוטל עליו.

נחלקו הראשונים, אם כאשר חז"ל תקנו לשוכר מצוות מעקה, הם ביטלו את המצווה מדאורייתא שהיתה מוטלת על המשכיר, ומעתה השוכר בלבד הוא שמחוייב במצווה זו (סמ"ג, עי' "תועפות ראם" על היראים סי' רל"ד), או שמא חובתו של המשכיר נותרה על כנה, בד בבד עם החובה שהוטלה על השוכר (יראים שם). [סברת הסמ"ג לכאורה, משום שאם מבקשים לחזק את קיום המצווה, כאשר שניהם יהיו מחוייבים בה, עדיין יטילו אותה אחד על השני, ורק אם השוכר לבדו יהיה מחוייב, היא תתבצע].

ויכוח בין השוכר למשכיר על הקמת מעקה: ה"מנחת חינוך" (מצווה תקט"ו) דן בנושא ומעלה השלכה מעניינת בין שני הצדדים המוזכרים לעיל. יש לדון, מה הדין כאשר המשכיר מתייצב בביתו של השוכר ומבקש לקיים את מצוות מעקה המוטלת עליו מן התורה, ואילו השוכר טוען נגדו, הרי גם לי יש מצווה מדרבנן להקים את המעקה ואיני רוצה להפסידה, כיצד ננהג? ובכן, אם חז"ל ביטלו את מצוות מעקה של המשכיר, טענתו אינה נשמעת כלל ועיקר שהרי כבר אין הוא שייך במצווה זו. לעומת זאת, אם לא ביטלו את מצוותו של המשכיר להקים מעקה, הוא קודם, שהרי עליו מוטלת מצווה דאורייתא ועל השוכר מוטלת מצווה דרבנן.

השוכר דירה מנכרי חייב להקים מעקה? מה דינו של יהודי ששכר דירה מנכרי, האם גם עליו הטילו חז"ל את מצוות בניית המעקה? כדי לענות על שאלה זו, תחילה עלינו להגדיר את מצוות המעקה שהוטלה על השוכר על ידי חז"ל. מדברי ה"מנחת חינוך" (שם) משמע, שחז"ל תקנו מצוות מעקה לשוכר כדי שלא ייווצר מצב שהוא יגור בבית שאין בו מעקה. ממילא, גם השוכר בית מנכרי חייב במצווה זו, ואין זה עניינו אם משכיר הדירה מחוייב גם הוא במצוות מעקה אם לאו.

אולם, המהר"ל דיסקין זצ"ל (קונטרס אחרון סי' ה' אות רנ"ו) מצדד לומר שחז"ל תקנו לשוכר את מצוות המעקה, שמא המשכיר לא יתקין את המעקה ותתבטל מצווה עשה מדאורייתא. מעתה, אם המשכיר עצמו אינו חייב במצווה, אין כל עילה להטלתה על השוכר, ובמקרה זה יהא השוכר פטור ממצוות מעקה. אמנם, מוטל עליו לדאוג שלא יסתכנו בני ביתו בנפילה מן הגג, אך אין מוטלת עליו מצוות בניית מעקה (עיי' "חיי אדם" כלל ט"ו סעי' כ"ד, חזו"א ח"מ ליקוטים סי' י"ח). [ניתן שכל דברי המהר"ל הם משום שנקט כדברי הסמ"ג הנ"ל]. (ע"ע גליון 120-112-47).

דף קב/א לא יטלנה ויצא

העתקת מזוזה מדירה לדירה

בסוגייתנו מבואר, שיהודי שעוזב את דירתו אינו רשאי להסיר את המזוזות

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת



הר"ר

אהרון וינברג ז"ל

ב"ר גרשון ז"ל נלב"ע ז' אדר ב' תשל"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י ידידינו

הר"ר **מנחם וינברג**

ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת



הר"ר

יצחק צבי גולדשמיד ז"ל

ב"ר מאיר ז"ל

נלב"ע כ"ג אדר תשס"א

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת



הר"ר

משה אלטוסקי ז"ל

ב"ר נחום נלב"ע כ' אדר א' תשל"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י ידידינו הר"ר **יעקב דב**

אלטוסקי ומשפ' שיחיו-סביון

המשך מעמוד קודם

שבין רשמו הקונים שקנו בהקפה, והללו הלכו ותפחו ככל ששמה של המכולת הלך והתמסר.

באחד הימים דיוור ר' דוד לרעייתו, כי התקציב שהם הועידו להשקעה בבית מסחרם כלה עד תומו, ומדפי החנות החלו להתרוקן במהירות מתכולתם. כעבור מספר ימים נגעלו דלתות החנות על מסגר ובריה ובעלי המכולת שבו לביתם עם צרור מחברות. זה מה שנשאר מהדנוניה, חובות. אכן, הצלחה כלכלית מרשימה.

בעל נפש זכה וטהורה כבדולה היה ר' דוד, וכמוהו רעייתו שאשת רוח היתה. "לא יעלה על הדעת", שחו בני הזוג בינם לבין עצמם, "לדחוק בבעלי החובות האומללים שאינם יודעים מניין ימצאו פרוטה כדי להאכיל את ילדיהם ביום המחר. הבה נמחול להם בלב שלם על חובותיהם וה' הטוב ירחם". כך, גם נגזר לה האפשרות שבימים טובים יותר תחזור הדנוניה לבעליה, והמחברות המסודרות שתפקידן העיקרי ניטל מהן זה עתה, נותרו לשמש כעדות אילמות לחובות שהיו ואינם.

כעבור זקות מספר שבו השניים נועצו ביניהם "אם חובות כבר אין, מחברות אלו לשם מה?" וממחשבה למעשה, לא חלף זמן רב ועשן דקיק שהתמר מפחית ברזל גדולה, העלה השמימה את חובותיהם של בני שכונת נייטין וסביבותיה. גם מחברות כבר לא היו.

ללא טריוויה או מחשבה כעושה חלילה, קיבל על עצמו ר' דוד משרת מלמד דרדקי בתלמוד תורה ירושלמי, וכעבור שנים מספר הוא נאלץ לנטוש את משרתו לטובת משרה שמזכה את בעליה במספר פרוטות גדול יותר בסוף החודש. כך, הפך ר' דוד לפועל בניין. בלב שמח ובנפש פצצה, מתוך הודיה לקביה על ילדיו שהעניק לו עם השנים ועל האפשרות לפרנסם, היה ר' דוד עמל קשות מבוקר עד ליל להביא טרף לביתו, תוך שהקפיד שלא לדלג חלילה על קביעות עיתים לתורה.

ערב אחד פסע ר' דוד לעבר ביתו כאשר הוא נתקל בערימת גרוטאות שהפריעה למהלך דרכם של העוברים והשבים. בלא משים דחף ר' דוד את הגרוטאות ברגליו כדי לפנותן לצדדים, ולתדהמתו נגלתה לפניו מסכת בבא קמא. קרועה בחלקה, אך דפים שלמים מתוכה בצבצו בתחינה שיגאלום מן הבויון. הפך ר' דוד קרש מימין, חבית משמאל, ולעיניו נחשפה ספריה שלמה של ספרי קודש שהתגללו ברשות הרבים.

באותם זמנים, לא ועד גניזה היה, וגם לא ועדה. עסקנים לא הקדישו את חייהם לטיפול בספרי קודש ישנים, ומשאיות לא התרוצצו אחוזה תזוית מבית כנסת למשנהו כדי לגייס שקי גניזה. איש כמעט לא גנז ספרי קודש. חומשים וסידורים, כך גם ספרי קודש אחרים, עברו מאב לבנו ששמרו עליהם כעל בבת עינם. סידור חדש קנו ללכה או לגר צדק. גניזה כי בכל זאת הצטברה בביתו של מאן דהוא, היה הלה טומנה בעצמו למנוחת עולמים באחד הכוכים שבהרי ירושלים.

מזועזע עד עמקי שמתו שב ר' דוד לביתו ושם לאשתו אודות ספרי הקודש המתגללים בביוון ברחובה של עיר. ישבו השניים, חישוב חשבונו של עולם, צירפו מספרים, הפחיתו, הכפילו, חילקו, השוו ולבסוף הגיעו למסקנה כי ר' דוד ייסע אל השוק ויורכזו שקי בד חזקים והגונים כדי לטמון בהם את הגניזה. לא קלה היתה ההחלטה. חישוב מדויק של ההוצאה הכספית הבלתי צפויה העלה, כי ערכם הכספי של השקים שווה לתמורה שמפיק ר' דוד בשלשה ימי עמל קשים בעבודת הבניין!!! אך בני הזוג נימנו ביניהם וגמרו לזכות במצווה חשובה זו, ומתוך התרגשות קדושה שתלפה בהם קבעו, כי שניהם יזכו בשכר מצווה זו שווה בשווה.

יהודים של פעם.

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

ממשקופיה כאשר הדייר שנכנס במקומו לדירה הוא יהודי. אלא, שבגמרא לא התבאר אם בעל המזוזה רשאי לדרוש ממון מן הדייר החדש תמורת המזוזה. כמו כן, יש לברר האם דווקא כאשר בעל המזוזה מתכוון לשומרם בבית גנזיו אין הוא רשאי להסירם, או שמא גם אם כוונתו להתקינם במשקוף דירתו החדשה, עליו להשאירם בבית הישן. בנוסף לכך, יש לדון, האם גם כאשר לא עולה בידו של בעל המזוזה לרכוש מזוזה חדשה לדירתו החדשה עליו להשאיר את מזוזותיו? ובכן, בשאלות אלו דנו בארוכה רבותינו הראשונים והאחרונים, ובמאמר שלפנינו, ננסה להגיש את תמצית הדברים.

מבעלי התוספות אנו למדים על שני טעמים נפרדים לכך שאסור למוכר לעקור את המזוזות. **א.** המזיקין נכנסים לבית אשר אין בו מזוזה, והנטל את המזוזה הרי הוא כמזמינם להכנס לבית (קא"ב ד"ה "לא יטלנה ויצא"). **ב.** עקירת המזוזה מבטלת ממנה את המצווה ואין לעשות כן (שבת כב"א ד"ה "רבי"). על חומרת העניין נוכל לעמוד מסוגייתנו בה מסופר על אדם שיצא מביתו ונטל עמו את מזוזות הבית, וסופו שקבר את אשתו ואת בנו.

תשלום דמי המזוזות על ידי הדייר החדש: בדברי רבים מן הראשונים, לא ניתן למצוא הכרעה ברורה לגבי השאלה אם הדייר החדש חייב לשלם על המזוזות לבעליהן. לדוגמא, הריטב"א כותב "**ואפשר** שחייב לשלם לו על המזוזה". גם ה"בית יוסף" (יו"ד סי' רצ"א) מביא את דעת רבינו מנחם: "שאם הראשון מקפיד על דמיה **טוב** לשלמה לו אבל אין מוציאין" את הממון בכפיה מהדייר החדש. לפיכך, כאשר פסק הרמ"א (שם): "ואם הקפיד על מעותיה, השני **צריך** לשלם לו, דנו הפוסקים אם כוונתו היא לתביעה ממונית לכל דבר שניתן להוציאה בבית דין, או שמא התכוון לפסוק ברוח דברי הראשונים **שטוב** יעשה הדייר החדש אם ישלם דמיה, אך אין בית דין יכולים לכופו על כך.

מהו איפוא יסוד הספק שעובר כחוט השני בספרי הפוסקים לדורותיהם? מדברי ה"ב"ח (שם) ניתן לעמוד במקצת על שורשו של ספק זה. לדבריו, ההכרעה בשאלה זו תלויה בשני הטעמים המבארים מדוע על בעל המזוזות להותירם על כנם. שכן, אם אין הוא רשאי להסירם מפני המזיקים, הרי ההנאה כולה של הדייר החדש שבגינו אין מסירים את המזוזה כדי שלא יינזק, ולפיכך, עליו לשלם את דמיה. אולם, לפי הטעם השני, שבעל המזוזה אינו רשאי להסירה משום שעקירת המזוזה היא ביטול מצווה, רשאי הדייר החדש לטעון כי בעל המזוזה השאירה בשל הלכה שנוגעת לו בלבד ואין כל עילה לחייבו בתשלום (ועי' בפרישה אות ג').

עקירת מזוזה כדי לקובעה בבית אחר: הריטב"א כותב בשם השאילתות, שהאיסור לעקור את המזוזה ממקומה, אינו אלא כאשר בעל המזוזה מתכוון להניחה למשמרת. אך אם הוא מבקש לקובעה בבית אחר אין בדבר כל איסור, משום שהמזוזה תמשיך לשמש לדבר מצווה. עיון קל בדברים אלו מעלה, כי לדעת השאילתות, טעם איסור עקירת המזוזות הוא משום שאין לבטל את המצווה. שהרי, לפי הטעם השני, שאסור לעקור את המזוזה מפני המזיקין, העובדה שהמזוזה תלקח לשמש למצווה בבית אחר, אין בה כדי למנוע את המזיקים מכניסה לבית ואסור לבעל המזוזה לעוקרה.

אדם שאין באפשרותו לרכוש מזוזות: מכל האמור לעיל, עולה, איפוא, כי לפי הטעם שאיסור הסרת המזוזה הוא כדי למנוע כניסת מזיקים, בכל מקרה אסור לבעל המזוזות להסירם, גם אם אינו מוצא לרכוש מזוזות אחרות לביתו החדש. אולם, לפי הטעם השני מותר לעוקרה כדי להניחה בבית אחר, משום שאין בכוונתו להניחה למשמרת אלא להשתמש בה למצווה בדירתו החדשה. להלכה, הכריעו הפוסקים ("ברכי יוסף" סי' רצ"א סק"ג, פמ"ג א"ח סי' י"ג משי"ב סק"ב, הגאון מבוטשאטש "דעת קדושים" ליו"ד ה"ל מזוזה סי' רצ"א סק"א), כי אם בעל המזוזות אינו מוצא לרכוש מזוזות לביתו החדש, בשעת הדחק ניתן לסמוך על שיטת הגאונים שסוברים כטעם השני ולעקור את המזוזה ממקומה. [עי' ב"נימוקי יוסף", שכתב טעם שלישי, שאין לעקור את המזוזה מן הבית משום קדושת השכינה שחלה בו על ידי המזוזה].

חייד קודמין: מעניין לציין, כי בשו"ת "יוחי יעקב" (יו"ד סי' ע"א) **מעלה סברה יפה**, שגם לפי הטעם שאיסור עקירת המזוזה הוא מפני המזיקין, כאשר בעל המזוזות אינו מוצא לרכוש מזוזות לביתו החדש, רשאי הוא לעקור את מזוזותיו. שכן, אין כל סיבה שהוא בעצמו יסתכן במגורים בבית שאין בו מזוזות, כדי למנוע סכנה זו מן הדייר שנכנס לביתו הישן... (עי' שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"ד סי' מ"ד, שו"ת "מנחת יצחק" ח"ט סי' ק"ו, שו"ת "יביע אומר" ח"ג יו"ד סי' י"ח).

דף קד"ב האי עיסקא

מינוס בבנק - מותר או אסור?

בגליון מס' 140 פירטנו את סעיפיו של "היתר עיסקא", כיצד הוא פועל ומהן ההשלכות הממוניות הנובעות ממנו. קיצורו של דבר, "היתר עסקה" נועד למתן פתרון עבור אדם המבקש לתת את כספו לחבירו תמורת רווחים קבועים מראש, ללא איסור ריבית. לשם כך, מחצית מן הסכום הוא מעניק כהלואה שאת רווחיה המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

יטול הלווה, ומחצית מן הסכום ניתנת כפיקדון שאת רווחיו יטול המשקיע. בסוגייתנו מבואר, שהלווה אינו רשאי להשתמש לצורכי מחייתו בכסף ההשקעה שקיבל לידיו, שהרי בבסיס ההיתר עומד הסעיף הקובע שכספו של המשקיע ישא רווחים במסחרו של הלווה, ומהם מקור רווחי המשקיע.

יוצא איפוא, לכאורה, שכל אדם שהבנק משלם עבורו תשלומים שוטפים על ידי הוראות קבע עבור מים, טלפון וכדומה, חייב לעמוד על המשמר לבל ייווצר גירעון בחשבונו, שהרי הבנק גובה ריבית תמורת הגירעון. כמו כן, לא יהא אדם רשאי למשוך מזומנים מן הבנק לצורכי חייו השוטפים, כאשר חשבונו מצוי במינוס, שהרי באופן זה, עיסקה אין כאן ולא היתר לגביית הריבית על ידי הבנק.

העצה המקובלת על רוב הפוסקים לפתור בעיה זו, היא על ידי הוספת סעיף בחוזה, שהלווה מקנה לבעל הממון חלק **בכלל עסקיו**. כלומר, בעל החשבון אמנם לוהה כסף מן הבנק כדי לקנות מצרכי מזון, אך תמורת ההלוואה הוא מקנה לבנק חלק בעסקיו, וממילא אין זו הלוואה רגילה כי אם עיסקה, והאחוזים שגובה הבנק, הרי הם בכלל היתר עיסקה [תמורת מניעת הלווה ממסירת דו"ח על מצב ההשקעה].

אלא, שעצה זו יש בה כדי להועיל לבעל עסקים בלבד, או לאדם שברשותו תכנית חיסכון. אולם, על אדם שאינו סוחר ואין לו כל השקעה, מוטל לברר היטב אם הוא רשאי ללוות כסף מן הבנק, משום שלדעת **רוב הפוסקים** הלוואה זו כרוכה בבעיה הלכתית חמורה. [אמנם, יש המתירים באופנים מסויימים גם לאדם שאין לו השקעה כל שהיא (עיי' שו"ת "שו"אל ומשיב" מהדו"ק ח"ג סי' ק"ס, ובתליתאה ח"א סי' קל"ז ועוד אחרונים)].

נטילת משכנתא לצורך רכישת דירה: נידון זה הוא מעשי ביותר למבקשים ליטול משכנתא לצורך רכישת דירה, כאשר למקבל המשכנתא אין מסחר או השקעה כל שהיא בסדר גודל של ההלוואה. הנידון במקרה זה הוא, האם ניתן להחשיב את הדירה עצמה כהשקעה מסחרית, משום שקיימת אפשרות ריאלית שמחיר הדירה יעלה במשך הזמן, ולפיכך, ניתן לשתף את הבנק בעסק רכישת הדירה ולהחיל "היתר עסקה". מאידך, מאחר שהרכישה נעשית לשם דיור ולא לשם רווח כלכלי, שמא אין להתייחס לדירה כאל עסקה. למעשה נוטים להקל כאשר השוק העסקי מתייחס לרכישת דירה כאל השקעה שאמורה להניב רווחים [עיי' בספר "תורת הריבית" (פט"ז סוף סעי' ט"ז)].

דף קז/א שכר פסיעות יש

המהר"ל מפראג - "כל פסיעה חשובה, כי ה' מונה הפסיעות"

סוגייתנו מביאה את דברי רבי יוחנן, שהמכנת את רגליו לבית הכנסת זוכה ל"שכר פסיעות". ואכן, ה"מגן אברהם" (או"ח סי' צ' ס"ק כ"ב) כותב, שאדם שעומדת בפניו אפשרות להתפלל בבית כנסת קרוב ובבית כנסת רחוק, מצווה ללכת לבית הכנסת הרחוק ולזכות בשכר פסיעות.

מפרשים רבים מקשים, כיצד זה יתכן שאדם ירחיק לכת ולא יתפלל בבית כנסת קרוב, והרי כלל מפורסם הוא ש"אין מעבירין על המצוות", כפי שמבואר בגמרא (מנחות סד/ב) שיש לקצור תבואה למנחת העומר מן השדה הקרוב ולא מן הרחוק, משום שאין מעבירין על המצוות? מספר תירוצים מעניינים נאמרו על כך בספרי הפוסקים. החיד"א (יפתח עיניים מנחות סד/ב) מבאר, שיש לחלק בין שתי שדות לשני בתי כנסת. שכן, אם יקצרו את התבואה מן השדה הרחוקה, אזי לא תתקיים המצווה בשדה הקרובה. לעומת זאת, אדם שאינו משתתף בתפילה בבית הכנסת הקרוב, אינו גורם בכך לביטול קיום התפילה בבית הכנסת, אלא הוא עצמו מקיים את המצווה במקום אחר.

המהר"ל מפראג (בספרו "נתיבות עולם", נתיב העבודה פ"ה), מתרץ שההליכה לבית הכנסת היא עצמה מצווה, ולא הכשר מצווה בלבד, ולפיכך, אין זה נחשב כהעברה על מצווה, כאשר עצם ההליכה גם היא מצווה. המהר"ל מוסיף וכותב, שכל המרבה בהליכה לבית הכנסת הרי זה משובה, שהרי בית הכנסת הוא מקום מקדש מעט שבו שורה השכינה, וההולך ממרחק לקראת השכינה, מעיד בכך על רצונו להידבק בה ו"כל פסיעה חשובה, כי ה' מונה הפסיעות". בעל ה"אשל אברהם" אף כותב (בהערותיו ל"שולחן ערוך" סי' צ'), כי כשם שהולכת הדם למזבח היא מצווה בפני עצמה והיא חלק מן העבודה בבית המקדש, כך גם ההליכה לבית הכנסת היא מצווה בפני עצמה.

מדוע לא נבראו כנפיים לאדם? מעניין להביא את דברי בעל שו"ת "הלכות קטנות" (ח"א סי' רכ"ג) המציין את הגמרא (סנהדרין צב/ב) בה מבואר שלעתיד לבוא הקב"ה יעשה כנפיים לצדיקים, אך בזמנינו, הוא כותב, הקב"ה ברא את האדם ללא כנפיים, כדי שלא ימהר לרוץ לדבר עבירה וכן כדי שיהיה לו שכר פסיעות...

גם לגבי מצוות עליה לרגל אנו מוצאים במסכת סופרים (פ' י"ח הל' ו'): "ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה בישיבה, פתח ואמר, אתם נצבים היום כולכם, טפכם נשיכם, אנשים באים לשמוע, נשים כדי לקבל שכר פסיעות" (עיי' חגיגה גא שמובאת אמרה זו באופן שונה).

אין שכר כשכרו של הלומד תורה: בעל ה"לב חיים" (הובא ב"שדי חמד" כללים מערכת אלף אות קפ"ט) מציין, כי תלמידי חכמים אינם צריכים להתבטל מלימודם בשביל "שכר המשך מעמוד הבא

לא חלפו שנים רבות ובשנת תשי"ג למגינת לב כל מכיריו חלה ר' דוד ז"ל את חוליו שממנו לא קם ונשמתו נסקה השמיימה בנתיב העשן הדקיק שסימנו מחברותיו, כאשר הוא מותיר אחריו יתומים רכים בשנים שלא זכה להשיא אף לא אחד מהם.

עצובים ונדכאים נאספו בחצר שכונת בתי נייטין תושבי האזור ומכרי המשפחה כדי ללוות את ר' דוד למנוחת עולמים. זעקותיהם קורעות הלב של היתומים הדחוז בין הבתים שרוויים היו כבר בשכול ובכאב שביקרו לעיתים תכופות מדי בבתי היישוב הישן. אותה עת, עמלו בנות ישראל צדקניות לאסוף מאכלים לסעודת ההבראה עבור בני המשפחה. בביתם לא היה מאכל לרפואה!

מסע ההלוויה עמד לצאת כאשר האלמנה הטרייה ביקשה ללוות מספר מילים אחרונות. "ר' דוד", אמרה בבכי כבוש. "אתה ודאי זוכר את אותם שקים שקנינו ביחד כדי לקבור בהם את הגניזה. מפת לחמנו קיצצנו כדי לזכות במצווה. נכון. סיכמנו שנחלק שווה בשווה בשכר המצווה. אבל אתה נפרדת מהעולם הזה בגיל כה צעיר. כבר אינך יכול להוסיף ולהרבות במצווה. שא עמך לגנוי מרומים את המצווה חפץ. ר' דוד, אני עוד נשארת כאן עם הילדים, יש עדיין בידי אפשרות לעשות מצוות נוספות. אני מוותרת על חלקי במצווה. שא עמך לגנוי מרומים את המצווה בשלמותה ותנחם בשלום על משכבך!!!"

אלו היו היהודים ה"פשוטים" של פעם. "יהודים" ברמ"ח אבריהם ובש"ס גידיהם. אמורה חושית תמימה ומושלמת, שניוטה אותם בכל מהלך חייהם לפעולות ומעשים שכל השומע אותם נאפץ בשאיפה להדבק במידותיהם ולהלך במשעול המוליך בדרך הראויה.

זכתה מרת נחמה בטלמן ע"ה להוסיף במצוות ובמעשים טובים, יובל שנים ויותר לאחר פטירת בעלה! ולפני כשלש שנים נאספה לעולמה בשיבה טובה, כשהיא מותירה אחריה משפחה ענפה של תלמידי חכמים ומזכי הרבים.

בברכת התורה העורך

פנינים

דף קז/ב והסיר ה' ממך כל חולי

חמישים, מאתיים, או מאתיים חמישים

בעוד מספר שבועות נסב בשולחן ליל הסדר ונשנה את דברי התנאים שנחלקו כמה מכות קיבלו המצרים. חמישים, מאתיים, או מאתיים חמישים, וכל תנא מביא אסמכתא ורואה לדבריו.

שואל הגאון מוילנא, לשם מה טורחים התנאים בראיות שונות להוכיח את דבריהם, וכי מה הוא השוני הגדול בכך לגבינו?

מבאר הגאון מוילנא (י"דברי אליהו" הגש"פ ד"ה "רבי") שהרי בני ישראל קיבלו הבטחה מהקב"ה (דברים ז'טו) "והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים", לפיכך, חשובה היא עד למאד הידיעה בכמה מכות לקו המצרים, כדי למנוע מחלות אלו מבני ישראל.

על פי זה מיישבים קושיה מפורסמת, מדוע בחר יעקב אבינו לברך את אפרים ומנשה דווקא בכך שלא תשלוט בהם עין הרע. והנה, בסוגייתנו אומר רב, שהפסוק "והסיר ה' ממך כל חולי", היינו עין הרע. מעתה, עין הרע היה הגורם לכל המחלות הנוספות שלקו בהם המצרים, שהרי הכתוב אומר "והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוהו מצרים", כלומר, שמחלות המצרים תכפו עליהם בעטיה של עין הרע שהם זרו האחד בזולתו. לפיכך, בירך יעקב אבינו את אפרים ומנשה שלא תשלוט בהם עין הרע וימנעו מכל אותן מחלות מרובות שהושטו על המצרים.

דף קז/א ברוך אתה בעיר

המשך מעמוד קודם

פסיעות", משום שאין שכר השווה לשכר לימוד התורה בעצמה. [מן הראוי לציין שיש מן הפוסקים שלדעתם שכר פסיעות ניתן רק לאדם אשר מרחיק לכת לבית כנסת אחר משום שיש לו קביעות להתפלל שם, או שהמתפללים מהוגנים יותר (ע"י בשו"ת "דברי מלכאל" ח"ה סי' י"ט, ומהרש"ג שו"ת ח"א סי' כ"ז)].

דף קז/ב אמר רב זו עין

לחש להוצאת עין הרע!

הגמרא בסוגייתנו מספרת, שרב ידע ללחוש על הקברים ולהבין את הסיבה שבעטיה נפטרו הנקברים, ואמר, כי 99% מהם מתו טרם זמנם משום עין הרע שהוטלה בהם (ע"י רש"י ד"ה "עבדי"). ה"חזון איש" (ח"י"מ ליקוטים סי' כ"א לדף י"ז) מבאר, שברור הדבר שחפץ או אדם שלא נגזר עליהם אבדון, אינם מתכלים על ידי עין הרע. אלא, שלעיתים משמים מענישים אדם על ידי שמניחים אותו לנפשו ומסירים ממנו את ההשגחה השמימית וכך הוא נחשף לפגעים וסכנות, בהם עין הרע. מלבד זאת, סכנת הפגיעה על ידי עין הרע יש בה גם להזיק מכח קטרוג הנוצר על ידה, כמאמר חז"ל הידוע שהשטן מקטרג בשעת הסכנה. בזוה"ק (פ' בלק ע"י שצ"א דפוס ק') נאמר, שהזיק עין הרע פועל על ידי התפעלות מן החפץ או מן האדם, כפי שנהג בלעם הקוסם שביקש להטיל עין הרע על ישראל, ולשם כך שבחם וקילסם "מה טובו אהליך יעקב". לחשים רבים ומגוונים נהוגים בעדות שונות להוצאת עין הרע, ובספרי הפוסקים אנו מוצאים שדנו אם מותר להשתמש בלחשים ובהשבעות לצורך מניעת/הוצאת עין הרע.

השבעת המלאכים שישמרו על קולו הערב של החזן: בעל ה"לבוש" (תחילה סי' תקפ"ד) מתייחס לתופעה שרווחה בזמנו בקרב החזנים, שבטרם ניגשו לעמוד התפילה, השביעו את המלאכים בשמותיהם שיבואו לעזרתם ויסייעו להם להתפלל בקול רם, חזק ונעים ולבל יחר גרונם חלילה. ה"לבוש" שלל בחריפות נוהג פסול זה ובראשית דבריו הוא מציין, כי עצם השבעת המלאך כסיוע לתפילה יש בה משום גיחוך, שהרי התפילה היא לפני הקב"ה ואין להשתמש במלאכים כסיוע לתפילה.

הגייה שגויה של שם מלאך עלולה להזיק: בנוסף לכך כותב בעל ה"לבוש" כי יש להתרחק כמטחוו קשת מהגיית שמות מלאכים לצורך השבעתם, משום שלשם השגת המטרה יש להגות במדויק את שמו של המלאך. והיה, אם ההוגה את שם המלאך טועה, אף בהטיה זעירה, יתכן שהוא משביע בכלל מלאך אחר, שהשבעתו לא זו בלבד שאינה מועילה אלא אף יש בה כדי להזיק. לפיכך, הוא כותב, כי על מנת להשתמש בשמות המלאכים, יש ללמוד את שמותיהם מפי רב חשוב ומקובל ולא מתוך ספר, משום שבלימוד מתוך הכתב עלולה להשתרש טעות דקדוקית, או טעות באחת האותיות (וכן מביא בשם "מנורת המאור" נר שני כלל ט' פ"ב, וכן הביא בשם ספר העיקרים מאמר שני פרק כ"ה).

אילו לחשים מותר ללחוש בימינו? לאור דברים אלו, כתב ה"שדי חמד" (כללים מערכת הלמוד כלל קי"ז), כי אין להשתמש בהשבעות להוצאת עין הרע הכוללות שמות מלאכים, אך בהשבעות אשר אינן כוללות שמות מלאכים, אלא את השבעת המזיקים בלבד, כגון: "משביע אני עליכם כל מיני בישא" וכו', אין כל מניעה להשתמש (נוסח השבעות מזיקים ע"י בספרי החיד"א בסוף ספר מורה באצבע, וכן בספר "עטרת חיים" להגאון רבי חיים פלאגי זצ"ל). אולם, ה"שדי חמד" מביא את דעתו של בעל ה"פתח דביר", שבדורות האחרונים אין להשתמש גם בהשבעות אלו, משום שאין בנמצא מי אשר בכוחו להשביע את המזיקים. אמנם, לחשים להוצאת עין הרע אשר אינם כוללים השבעות, כתב ה"שדי חמד" שלכל הדעות אין כל מניעה ללחושם.

מחמת חוסר מקום, אין באפשרותנו לפרוש מאמר זה לכל אורכו. למנויינו בדואר, בצידו השני של הדף המצורף שקיבלתם לבייתכם ובו מאמר הלכתי נאה לקראת חג הפסח הבעל"ט, תמצאו את המשך הקטע של עין הרע, ובו גם עצה כיצד להוציא דבר מאכל שנתקע בגרונו של אדם. בברכה, המערכת

"מאורות הדף היומי" בית המדרש למגדי שיעור דף היומי, סוכטשוב בשורה לתושבי צפון ת"א תכנית ל' והסביבה הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש בדף היומי השיעור יתקיים ברח' בורלא 44 ת"א אחר תפילת שחרית בכל יום בין השעות 7:20-6:40 בבוקר ע"י הרב מרדכי כהן שליט"א מרבני בית מדרשנו הצבור הרחב מוזמן	לעילוי נשמת הרה"ח מוה"ר דב בעריש פישאהף ז"ל הי"ד בן מנחם אשר וז"י מירל בת מנחם מענדל למשפחת אורבך ע"ה הי"ד ובניהם אהרן אשר ויעקב יצחק ובעניניהם רבקה בריינדל, ורחל ע"ה הי"ד כולם נהרגו על קידוש ה' ונקבעו להאריצות כ"ה אדר ב' ת.נ.צ.ב.ה. הנוצחו ע"י הרה"ח ר' יחיאל בן ציון פישאהף ומשפ' שיחיו ניו-יורק לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל ב"ר צבי ז"ל וזוג' מרת פראדל גיטל ע"ה ב"ר שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.
--	--

עסקים מסוג אחר

רבי יוחנן בסוגייתנו מפרש את הפסוק "ברוך אתה בעיר", על אדם שמתגורר במרחק מבית הכנסת שעל ידי כך הוא זוכה לשכר פסיעות. ואילו הפסוק "ברוך אתה בשדה" מתייחס להצלחה במסחר ובנכסים.
הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מבאר, כי אל לנו לתמוה על כך שבפסוק אחד עורבו שני תחומים נפרדים זה מזה, רוחניות – בית הכנסת, וגשמיות – הצלחה בעסקים. שכן, כאשר האדם מקיים בעצמו "ברוך אתה בבואך" והוא נמשך בתדירות לבית הכנסת ולבית המדרש, אזי, בעת שייצא לשדותיו ולעסקיו בוודאי "ברוך אתה בשדה"... (י"טעם ודעת" דברים כח/ו).

עונג שב תן פרשת כי תשא

- "ושמרו בני ישראל את השבת" (לא/טז)
אדם שרכבו נפגע בשבת
מקור המנהג ללבישת "העס חלאט" בשבת
הפעלת מערכת אזעקה בשבת
פענוח כתב סתרים בשבת
מכשיר אוטומטי למשקאות הפועל בשבת
סעודת פורים שחלה בערב שבת
קניית זירה מנכיר בשבת
כיבוי מנוע המכונית בשבת
הלוואה בריבית לצורך הוצאות שבת
 על נושאים אלו ועוד רבים אחרים תוכל לקרוא בספרי "מאורות הדף היומי" ג' חלקים עם מפתחות לפרשת השבוע ניתן להשיג בחנויות הספרים להזמנות חייג:

03-61-60-657

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות:

03-61-60-657

הנידונים להלכתם המובאים בעלון, נועדו לעורר את לב המעיין, ואין לסמוך עליהם כפסק הלכה

נקודות הפצה בחו"ל
 אנגליה לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997
מנצ'סטר הר"ר שמואל קאהן 07976402928
 בלגיה: הר"ר יעקב סנדוביץ 0475-263759
 צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר 333-88140301
 ארה"ב ניו ג'רסי: מושפ' פרי 201-871-5850
 לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
 מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
 שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030
בארצות הברית ניתן לקבל את הגליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
 טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243
מחלקת מנויים
 המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57
בדואר אלקטרוני: נא לפנות dafyomi@hadaf-hayomi.com
בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

לעילוי נשמת

הרב ר' שמואל אליעזרי זצ"ל
 ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' אדר תשנ"א
ת.נ.צ.ב.ה.
 הנוצח ע"י חתנו ובתו ידידיו משה וברוריה אגריסט שיחיו קרית קרייניץ-רמת גן